

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ

Постановка проблеми. Наше покоління живе в період формування інформаційного суспільства. Завдяки динамічному розвитку новітніх засобів масової інформації скорочуються відстані, люди в різних куточках планети краще розуміють одне одного. Та водночас, доводиться констатувати, що будь-яке відкриття може стати не лише корисним, але й шкідливим для людства. Серед безлічі причин цього очевидна одна: еволюція моральних засад людства не встигає за науково-технічним прогресом. Це стосується, зокрема, й мас-медіа, вдосконалення яких одночасно і забезпечує свободу особи, і загрожує цій безпеці.

На взаємодію з різноманітними медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, інтернет) припадає вагома частка в бюджеті вільного часу громадян України, чим зумовлюється їх значний вплив на всі верстви населення, передусім дітей і молодь. Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання. Відтак постає гостра потреба в розвитку медіаосвіти, одне з головних завдань якої полягає в запобіганні вразливості людини до медіанасильства і медіаманіпуляцій, втечі від реальності в лабіринти віртуального світу, поширенню медіазалежностей.

Медіасередовище забезпечує формування професійної компетентності майбутнього вчителя предмету «Технології». У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що стала невід'ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з іншого – масових інформаційних процесів. Вона є атрибутом глобалізаційних перетворень, чинником конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов'язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства. На жаль, в Україні медіаосвіта досі залишається фрагментарною і здійснюється переважно стихійно з ініціативи ентузіастів, педагогів-новаторів за явного браку інтеграції цих зусиль в ефективну медіаосвітню систему.

Аналіз основних досліджень. Проблемами впливу медіасередовищ на особистість і формування професійної компетентності займалися науковці Л. Міллер, Д. Бакінгема, Ж. Гоне, І. Дзялошинського, Дж. Лалла, Л. Селлерса, Г. Онкович, а вітчизняний та світовий досвід медіаосвіти (А. Дилижан, О. Нечай, О. Самарцев, О. Шариков, Є. Черкашин). Формування професійної компетентності вчителя «Технології» засобами ІКТ розглянуто в роботах В. Бикова, Р. Гуревича, М. Жалдака, М. Кадемії.

Метою статті є показати можливості використання засобів ІКТ у формуванні медіакомпетентності вчителя «Технології».

Виклад основного матеріалу. Медіаосвіта містить величезний інформаційний, дидактичний та мотиваційний потенціал у навчально-виховному процесі. «Російська педагогічна енциклопедія» визначає медіаосвіту (англ. media education з лат. media - засіб) як напрям у педагогіці, що виступає за вивчення школярами «закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно, відео і т.д).

Основні завдання медіаосвіти – підготувати нове покоління до життя у сучасних інформаційних умовах, до сприйняття будь-якої інформації, навчити людину розуміти її, усвідомлювати наслідки її впливу на психіку, оволодіти способами спілкування на основі невербальних форм комунікацій за допомогою технічних засобів». Російський науковець О. Федоров під медіа-освітою розуміє «процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вмінь повноцінного сприймання, інтерпретації, аналізу й оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки» [1]. Г. Онкович зазначає, що «медіаосвіта – це

процес навчання і самонавчання особистості за посередництва засобів масової інформації/комунікації (ЗМК)». Медіаосвіта розглядається як автономна дисципліна, як частина загальної освіти, що «може бути інтегрована в традиційні дисципліни» [2].

У статті Б. Потятника «Хто маніпулює маніпулятором?» виділено найважливіші елементи медіаосвіти: 1. Медіафілософія. 2. Масове оволодіння сучасними комунікаційними технологіями, включно зі створенням власних інтернет-ресурсів для індивідуального чи корпоративного самовираження, громадських, наукових чи мистецьких цілей. 3. Вироблення «психологічного імунітету» до потенційно негативного впливу сучасних медіа (у Західній Європі та північній Америці для означення цього напряму також застосовують поняття «медіаграмотність» («media literacy»). 4. Медіакритика (media criticism). Отже, на його думку, медіа-освіту можна розглядати як інструкцію з користування медіа широким загалом [3].

Аналіз наукової літератури засвідчує наявність різних підходів до визначення сутності медіаосвіти: навчання теорії та практичних умінь щодо оволодіння сучасними засобами масової комунікації (документи ЮНЕСКО); вивчення таких ключових понять: «джерело медіаінформації» «категорії медіа», «технології медіа», «медіамова», «аудиторія медіа», «репрезентації медіа» (К. Безелгет і Е. Харт); медіаосвіта як громадянське виховання (Ж. Гоне), як формування медіаграмотності (Р. К'юбі, К. Тайнер та ін.); процес освіти й розвиток особистості за допомогою й на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь інтерпретації, аналізу й оцінки медіатексту (Ю. Усов, О. Федоров); вивчення закономірностей створення, сприйняття й споживання текстів ЗМІ, ролі засобів масової комунікації у формуванні комунікативної, інформаційної, соціальної, естетичної культури людини (Н. Леготіна), безперервний розвиток особистості в суспільстві (Н. Кирилова) тощо.

Узагальнення цих підходів дозволяє визначити медіаосвіту як процес розвитку особистості засобами й на матеріалі засобів масової комунікації (медіа), формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних умінь, критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навичок творчого самовираження на основі сучасних медіа.

На основі аналізу основних термінів нами було визначено мету медіаосвіти: формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо).

Головні завдання медіаосвіти полягають у сприянні формуванню:

– *медіаімунітету* особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу, забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;

– *рефлексії і критичного мислення* як психологічних механізмів медіаграмотності, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту і форми інформації, її повноцінного і критичного тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа;

– *здатності до медіа творчості* для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, мережі стосунків і якості життя в значущих для особистості спільнотах;

– *спеціалізованих аспектів медіакультури*: візуальної медіакультури (сприймання кіно, телебачення), музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа, та сучасних напрямів медіаарту тощо.

Професійна медіакомпетенція вчителя «Технології» починається з медіакомпетенції особистості. Медіакомпетентність особистості розуміється як сукупність її мотивів, знань, умінь, здібностей (показники: мотиваційний, контактний, інформаційний, перцептивний,

інтерпретаційний/оцінний, практико-операційний, сприяючих користуванню, критичному аналізу, оцінці, передачі і створенню медіатекстів в різних видах, формах і жанрах, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі. Під професійною медіакомпетентністю педагога, розуміється сукупність його мотивів, знань, умінь, здібностей (показники: мотиваційний, інформаційний, методичний, практико-операційний/діяльнісний, креативний), сприяючих медіа освітній діяльності в аудиторії різного віку [4, с.531].

Таким чином, професійна медіакомпетентність педагога характеризуються наступними високими рівнями показників:

– мотиваційного: різносторонні мотиви медіаосвітньої діяльності: емоційні, гносеологічні, гедоністичні, етичні, естетичні та ін.; прагнення до вдосконалення своїх знань і вмінь в галузі медіаосвіти;

– інформаційного: систематична інформованість, обширні теоретико- педагогічні знання у області медіаосвіти;

– методичного: розвинені методичні уміння у галузі медіаосвіти (наприклад, уміння дати установку на медіасприйняття, пояснити причини, умови і характер виникнення явища, уміння розвивати сприйняття учнів, виявляти рівні їх розвитку у області медіакультури, обирати оптимальні методи, засоби і форми проведення занять, дослідницькі уміння та ін.) і яскравий педагогічний артистизм (загальна педагогічна культура, зовнішній вигляд, самопрезентація, самоконтроль, наявність зворотного зв'язку з аудиторією;

– практико-операційного (діялісного): систематична медіа освітня діяльність в процесі навчальних занять різних типів, активна дослідницька медіапедагогічна діяльність;

– креативного: яскраво виражений рівень творчого начала в медіа освітній діяльності (тобто виявлення гнучкості, мобільності, асоціативності, оригінальності, антистереотипності мислення, розвиненості уяви, фантазії і т.д.) [4, с.51].

Медіапедагоги розглядають кілька варіантів запровадження медіаосвіти: включення її до навчальних програм у загальноосвітньому чи вищому навчальному закладі; дистанційну освіту за допомогою телебачення, радіо, системи «Інтернет»; самостійну/безперервну освіту медіазасобами та ін. [5].

Формування медіаграмотності майбутніх фахівців у межах ВНЗ може здійснюватися двома способами: через введення окремого курсу з медіаосвіти або через інтеграцію медіаосвітніх технологій до вже існуючої системи навчально-виховного процесу, зокрема - завдяки виконанню міждисциплінарних досліджень з інформаційних, комунікаційних та освітніх наук, соціології та ін. Отже, застосування медіаосвіти у процесі викладання предмету «Технології» є актуальним.

Висновки. Медіаосвіта майбутніх учителів здійснюється в культурно-інформаційному середовищі вищого педагогічного навчального закладу, яке є відкритою системою з існуванням педагогічно впорядкованих та неупорядкованих джерел інформації, що впливають на особистісне й професійне становлення майбутнього педагога. Основні тенденції розвитку культурно-освітньої системи України, розширення інформаційно-комунікативного простору, орієнтація у професійній підготовці майбутнього вчителя на компетентнісний підхід, зокрема на такі ключові компетенції, як комунікативна, соціально-інформаційна, міжкультурна зумовлює включення медіаграмотності до компонентного складу професійної педагогічної культури майбутнього вчителя.

Медіаграмотність майбутнього вчителя передбачає знання закономірностей сприйняття й розуміння інформації, психологічних аспектів впливу медіа на спосіб життя, стосунки та цінності особистості, використання ключових концепцій медіаосвіти для аналізу медіатекстів, формування вмінь і навичок пошуку інформації, інтерпретації та критичного аналізу медіатекстів, створення власних медіатекстів, адекватних завданням і умовам комунікації. Важливими визнано також формування навичок роботи з комп'ютерними мережами, зокрема з Інтернетом, з електронними банками інформації тощо.

Література:

1. Федоров А.В. Медиаобразование, медиаграмотность, медиакритика и медиакультура / А. В. Федоров // Высшее образование в России – 2005.-№ 6. – С. 134-138.
2. Онкович Г.В. Медіапедагогіка. Медіаосвіта. Медіадидактика /Г. В. Онкович // Вища освіта України - 2007. – № 2. – С. 63-69.
3. Потятиник Б. Кто манипулюет манипулятором?/ Б. Потятиник // Часопис - 2003. – №30. – С. 34-54.
4. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза / Александр Викторович Федоров. - М.: Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.
5. Фатеева И.А. Медиаобразование: теоретические основы и практика реализации: монография / Ирина Анатольевна Фатеева. - Челябинск, 2007- 270 с.

У статті аналізуються шляхи використання засобів ІКТ для формування медіакомпетентності вчителя «Технології»; розглянуто основні завдання медіаосвіти; визначено основні поняття.

Ключові слова: *медіакультура, медіаосвіта, медіаграмотність, медіаосвітні технології, медіакомпетентність, медіапедагогі.*

В статье анализируются пути использования средств ИКТ для формирования медиакомпетентности учителя «Технологии»; рассмотрены основные задачи медиаобразования; определены основные понятия.

Ключевые слова: *медиакультура, медиаобразование, медиаграмотность, медиаобразовательные технологии, медиа компетентность, медиапедагоги.*

The article examines how the use of ICT for teacher formation media- kompetentnosti «Technology», the basic task of media education; defined basic concepts.

Keywords: *media culture, media education, mediahramotnist, Media-technology, media competence, mediapedahohy.*